

บทที่ 1

บทนำ

ปัญหาและความเป็นมาของปัญหา

ปัจจัยที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาประเทศ ทางด้าน เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและความมั่นคงของชาติ นอกเหนือ จากปัจจัยอื่น ๆ คือ การศึกษา ซึ่งเป็นกิจกรรม และกระบวนการ สังคม ที่มีผลโดยตรงต่อการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ (วิจิตร ศรีสะอ้าน, 2529 : 10)

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า การศึกษาเป็นเรื่อง ที่มีความสำคัญต่อความเป็นมนุษย์ และต่อความเป็นอยู่ในสังคม ได้ด้วยดีย่อมต้องมีการติดต่อสื่อสารกัน และการติดต่อกันนั้นอาจจะ ส่งผลให้เกิดความเข้าใจอันดีได้นั้น ก็อยู่ที่บุคคลที่จะติดต่อกัน นั้นมีความรู้ มีทัศนคติ และมีค่านิยมเป็นอย่างไร รวมตลอดถึงความ สลับซับซ้อนในสังคมด้วย การศึกษาจึงกลายเป็นองค์ประกอบที่ สำคัญในการที่มนุษย์จะต้องอยู่ร่วมกันในสังคม (กิติมา ปริดีลลภ, 2532 : 31)

โรงเรียนเป็นหน่วยงานหนึ่ง ที่จะช่วยเสริมสร้าง สมาชิกที่ดีให้แก่ชุมชน การจัดปรับปรุงหลักสูตร เพื่อช่วยแก้ปัญหา บางอย่างของชุมชน และช่วยส่งเสริมชุมชนให้พัฒนาเร็วขึ้น ให้ วิชาความรู้ ประสบการณ์แก่ชุมชน จะได้ดีเพียงใด ก็ย่อมขึ้นอยู่กับ ความร่วมมือของชุมชนที่มีต่อโรงเรียนด้วย ความร่วมมือของ ชุมชนจะมีส่วนสนับสนุนอย่างยิ่งในการที่จะทำให้โรงเรียนสามารถ บริการชุมชนได้อย่างเต็มที่ (ปรีชา เศรษฐีธร, 2527 : 28)

โดยเฉพาะโรงเรียนในชนบท ไม่ว่าโรงเรียนระดับ
ประถมศึกษาหรือระดับมัธยมศึกษา ควรกระทำให้จุดมุ่งหมายของ
หลักสูตรปรากฏเป็นจริงและร่วมขจัดปัญหาของชาวชนบท โดยร่วม
พัฒนาชนบทในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ ช่วยเหลือชุมชนชนบทให้ได้
รับประโยชน์จากโรงเรียนและเวลาเดียวกัน ก็ให้ชุมชนชนบทมี
บทบาทเข้าช่วยโรงเรียนและพัฒนาโรงเรียนด้วย (ค้วน ชาวหนู,
2528 : 6) จะเห็นได้จากแนวการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร
ที่กำลังใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ ทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาได้
มุ่งเน้นให้ใช้แหล่งวิชาการ สถานประกอบการและสถานประกอบ
อาชีพอิสระของชุมชน มาช่วยในการเรียนการสอนกลุ่มวิชาชีพ
ถ้าทั้งทางโรงเรียนและชุมชน ขาดความร่วมมือและความสัมพันธ์
อันดีต่อกันแล้ว ประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนตามแนวนี้
คงจะสำเร็จได้ยาก (กิติมา ปรีดีติลก, 2532 : 237)

การบริหารการประถมศึกษาตามโครงสร้างของ
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กระจาย
อำนาจการบริการออกเป็นหลายระดับ ได้แก่ สำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถม
ศึกษาจังหวัด สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอกลุ่มโรงเรียน
และโรงเรียน โดยถือว่าโรงเรียนเป็นหน่วยงานที่สำคัญที่สุด
ในการนำนโยบาย นำหลักสูตรไปปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพโดยตรง
(มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมศาสตร์, 2525 : 128-129)

การที่จะให้โรงเรียนสามารถบริหารงานได้ตาม
นโยบายและวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพได้นั้น สำนักงาน
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดกลุ่มงานตาม
ภารกิจของโรงเรียนออกเป็น 6 งาน ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบ

บริหารกลุ่มโรงเรียน พ.ศ. 2523 อันได้แก่ งานวิชาการ งานบุคลากร งานกิจการนักเรียน งานอาคารสถานที่ งานธุรการและการเงิน และงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน จะเห็นได้ว่าโรงเรียนและชุมชน จะต้องมียกบาทเป็นทั้งผู้รับและผู้ให้ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลและมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ถ้าพิจารณาจากทางด้านโรงเรียน ก็จะได้เห็นว่าโรงเรียนเป็นระบบหนึ่ง ภายในสังคมหรือชุมชน ที่มีความสำคัญยิ่งต่อสังคมนั้น ๆ เพราะโรงเรียนมีภาระหน้าที่หลักโดยตรงในด้านการจัดการศึกษา (อุทัย บุญประเสริฐ, 2525 : 67) รวมถึงโรงเรียนต้องแสดงให้เห็นถึงความหวังดีและเจตนาดีของโรงเรียนต่อชุมชน โรงเรียนให้ความร่วมมือสนับสนุนชุมชนในการดำเนินงานต่าง ๆ ของชุมชนในส่วนของโรงเรียนรับผิดชอบและช่วยเหลือได้ โรงเรียนต้องแสดงให้เห็นถึงความจริงใจและเจตนาอย่างแท้จริงในอันที่จะสร้างเสริมความเจริญของงามให้แก่นักเรียน และความเจริญก้าวหน้าของชุมชน โรงเรียนต้องประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรู้และเข้าใจด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้วยผลของการกระทำที่ปรากฏแก่ชุมชน (สุวิจน์ มุทขเมธา, 2524 : 115) ฉะนั้นความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนควรเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าของชุมชน และความเจริญก้าวหน้าของชุมชน ก็เป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าของโรงเรียนเช่นกัน (สุวิจน์ มุทขเมธา, 2524 : 38) การให้บริการแก่กันและกัน ก่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีและใกล้ชิดระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ชุมชนจะรู้สึกผูกพันใกล้ชิดและรับผิดชอบต่อภาระงานของโรงเรียน รู้สึกว่าโรงเรียนเป็นส่วนสำคัญของชุมชน ในขณะที่หากโรงเรียนก็จะมีบทบาทสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของชุมชนด้วย (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2525 : 70)

เนื่องจากสถาบันหรือหน่วยงานแต่ละแห่ง ส้อมประกอบไปด้วยคณะบุคคลหรือกลุ่มบุคคลปฏิบัติหน้าที่แตกต่างกันไป รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย ตามตำแหน่งหน้าที่ที่ระเบียบกฎหมายกำหนด และตามความเหมาะสม เพื่อให้สถาบันหรือหน่วยงานนั้น ๆ ทำหน้าที่บรรลุผลตามที่สังคมต้องการหรือคาดหวังเอาไว้ (สุวิวัฒน์ มุกขเมธา, 2524 : 52) และการที่โรงเรียนจะทำหน้าที่ต่าง ๆ อย่างดีมีประสิทธิภพนั้น ก็ต้องอาศัยองค์ประกอบต่าง ๆ มากมาย ที่สำคัญที่สุดคือคุณภาพของบุคลากร ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบงานต่าง ๆ ของโรงเรียนนั่นเอง และครูเป็นบุคลากรที่สำคัญยิ่งของโรงเรียน เป็นผู้มีการติดต่อสัมพันธ์โดยตรงกับเด็กและชุมชน ครูเป็นหัวใจสำคัญของการที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน และเกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ในชุมชน (สุวิวัฒน์ มุกขเมธา, 2524 : 58) โดยเฉพาะครูเป็นผู้นำชุมชนที่ประชาชนให้ความเคารพ เชื่อถือมาก เพราะครูมีคุณวุฒิ คุณธรรม และมีบุคลิกที่ต้องประสงค์ของประชาชน (ควีน ทาวน, 2528 : 129) และมีส่วนช่วยผู้บริหารโรงเรียนในการแก้ปัญหาชุมชนอยู่แล้ว เพราะครูเป็นผู้สอน หรือเป็นผู้ให้การศึกษาแก่ประชาชนในชุมชน เพื่อให้ประชาชนในชุมชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นในทุก ๆ ด้าน รวมทั้งการแก้ปัญหาของชุมชนด้วย (หวน พิณรุฬพันธ์, 2529 : 43) ครูจึงเป็นตัวจักรสำคัญในการที่จะนำชุมชนเข้ามาในโรงเรียนและนำโรงเรียนออกสู่ชุมชน เพราะเป็นผู้นำแผนการปฏิบัติงานต่าง ๆ ของโรงเรียนไปใช้ให้เกิดผลอย่างแท้จริงแก่ชุมชน

ปัญหาด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ส่วนหนึ่งพบว่าเป็นที่เกิดจากตัวผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนขาดมนุษยสัมพันธ์ ประพฤติคนไม่เหมาะสม ทำให้ผู้ปกครองนักเรียน และประชาชนไม่มีความศรัทธาต่อโรงเรียน (หวน พิณรุฬพันธ์,

2528 : 167-168) นอกจากสาเหตุดังกล่าว อมรชัย ดันติเมธ (2524 : 15) กล่าวว่าโรงเรียนยังขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี ประชาชนจึงไม่ทราบความเคลื่อนไหวของโรงเรียน ทำให้เข้าใจว่า งานพัฒนาโรงเรียนเป็นหน้าที่ของรัฐเท่านั้น

ผู้วิจัยมีส่วนเกี่ยวข้องกับโรงเรียนประถมศึกษาในฐานะเป็นบุคลากรของโรงเรียน จึงสนใจอยากจะศึกษาให้ทราบว่าใน ส่วนของครูนั้น องค์ประกอบอันได้แก่ ภูมิฐานะ ที่พักอาศัย ประสบการณ์ในการทำงาน จำนวนชั่วโมงหรือคาบที่สอนต่อสัปดาห์ และประสบการณ์การสอนในกลุ่มโรงเรียนปัจจุบันที่ต่างกันของครู ทำให้ระดับการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แตกต่างกันหรือไม่อย่างไร โดยจะศึกษาการปฏิบัติงานของครูโรงเรียน ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การกำหนดกรอบแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และการปฏิบัติงาน ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของครูประถมศึกษานั้น เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจและเชื่อมโยงไปสู่กรอบแนวความคิดในการศึกษาเปรียบเทียบระดับการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษา ผู้วิจัย ได้รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำเสนอตามลำดับ ดังนี้

1. ความหมายของโรงเรียนและชุมชน
2. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
3. ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

4. จุดมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
5. หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
6. ขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
7. ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียน
8. การปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
9. ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
10. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายของโรงเรียนและชุมชน

ความหมายของชุมชน

มีผู้ให้ความหมายของชุมชนไว้มากมาย ในที่นี้จะขอยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

1) ชุมชน หมายถึง อาณาบริเวณแห่งหนึ่ง ที่มีคนจำนวนหนึ่งมาอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นเวลานาน มีความผูกพันต่อสถานที่นั้น มีจารีตประเพณี มีความคิดเห็น และความเชื่อไปในทางเดียวกัน ใช้สาธารณสถานและสถาบันต่าง ๆ ร่วมกันสามารถร่วมแรงร่วมใจกันทำกิจกรรมอันใดอันหนึ่งสำเร็จ (สุนต์อมรวิวัฒน์, 2524 : 219)

2) ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนกลุ่มหนึ่งตั้งภูมิลำเนาอยู่ในอาณาเขตทางภูมิศาสตร์ที่ค่อนข้างจะแน่นอน และติดต่อกันมีส่วนสำคัญของชีวิตทั่ว ๆ ไปอย่างเดียวกัน โดยมองเห็นได้จากกิจกรรมารยาท ขนบธรรมเนียมประเพณีและการพูดจา (สมศักดิ์ศรีมานิช, 2523 : 1)

3) ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ในท้องที่หรือในเมืองเดียวกันภายใต้กฎหมายเดียวกัน (สมทรง เชมะวิชานุกิต, 2521 : 1)

4) ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในท้องที่เดียวกัน และมีผลประโยชน์อาชีพคล้ายคลึงกันหรือสัญชาติ ศาสนาอย่างเดียวกัน (หวน พินธุพันธ์, 2529 : 26)

5) ชุมชน หมายถึง บุคคลหลาย ๆ กลุ่ม มารวมกันในอาณาเขตอันเดียวกัน และผู้คนเหล่านั้นมีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการสังสรรค์กัน มีความสนใจร่วมกัน มีผลประโยชน์คล้าย ๆ กัน และมีแนวพฤติกรรมเป็นอย่างเดียวกัน เช่น ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี หรือมีวัฒนธรรมร่วมกัน (จีรพรรณ กาญจนจิตรรา, 2522 : 4)

6) ชุมชน หมายถึง กลุ่มชนหนึ่งที่มีภูมิลำเนาในอาณาเขตทางภูมิศาสตร์แห่งใดแห่งหนึ่งอันแน่นอน มีผลประโยชน์ส่วนใหญ่วางร่วมกัน ซึ่งเห็นได้จากความประพฤติ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อถือและวิถีชีวิตเหมือนกัน (อุทัย หิรัญโศ, 2522 : 8)

จากความหมายที่กล่าวไว้ทั้งหมด สรุปได้ว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนมาอยู่รวมกัน เกื้อหนุนสัมพันธ์กัน อาศัยอยู่ในท้องที่ที่กำหนดโดยเขตทางภูมิศาสตร์ มีอาณาบริเวณค่อนข้างแน่นอนและติดต่อกัน มีวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และกฎหมายอย่างเดียวกัน

ความหมายของโรงเรียน

มีผู้ให้ความหมายของโรงเรียนไว้คล้าย ๆ กันอยู่หลายความหมาย ขอยกตัวอย่างมาดังนี้

1) โรงเรียน คือ ส่วนหนึ่งของชุมชน และอาจถือได้ว่า โรงเรียนเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีความเป็นชุมชนมากที่สุด โดยเฉพาะบุคลากรของโรงเรียน เช่น นักเรียนเป็นคนของชุมชน และสามารถเข้าถึงชุมชนได้ทุกโอกาสด้วย รวมไปถึงคนงานภารโรง เจ้าหน้าที่อื่น ๆ และครู และเนื่องจากโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนตั้งที่กล่าวแล้ว ควรจะได้สัมพันธ์กันมีความใกล้ชิดกัน ส่งเสริมซึ่งกันและกัน (ปรีชา เศรษฐีกร, 2527 : 2)

2) โรงเรียน คือ หน่วยของสังคมที่ทำหน้าที่แรกและหน้าที่หลักในการให้การศึกษาอบรมอย่างเป็นระบบแก่สมาชิกของสังคม แต่ละคณะเด็วกันก็ทำหน้าที่รองและหน้าที่เสริมในการรักษาสืบทอดวัฒนธรรมประเพณี ค่านิยมอื่น ๆ ด้วยพร้อมกันไป (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2525 : 31)

3) โรงเรียน คือ สถาบันแห่งหนึ่งของชุมชน โรงเรียนคือแหล่งที่ให้การเรียนรู้ ประสบการณ์ทางการศึกษาแก่สมาชิกของชุมชน (สุมนต์ อมรวิวัฒน์, 2524 : 219)

4) โรงเรียน หมายถึง หน่วยของสังคมหน่วยหนึ่งที่สร้างขึ้น โดยอาศัยความร่วมมือของบุคคลหลายคน ซึ่งมีความต้องการและวัตถุประสงค์ร่วมกัน ที่จะใช้เป็นองค์การในการให้บริการทางการศึกษาแก่เยาวชนและผู้สนใจ (วิจิตร วรุตบางกูร และคนอื่น ๆ, 2520 : 3)

5) โรงเรียน หมายถึง สถานศึกษาอันเป็นองค์การที่ให้บริการทางการศึกษาแก่ผู้รับการศึกษา ประกอบด้วยอาคารสถานที่ บุคลากร ระบบ ระเบียบ รูปแบบในการดำเนินงานเกี่ยวกับกิจกรรมการศึกษา (ปัญญา น้าเพชร, 2524 : 284)

จากความหมายที่กล่าวไว้ทั้งหมด สรุปได้ว่า โรงเรียน หมายถึง "สถานที่หรือหน่วยของสังคมที่ให้การฝึกฝนอบรมคนในหลาย ๆ ด้านแก่บุคคลในสังคม"

โรงเรียนจึงเป็นสถานที่ที่ไม่ได้ให้ความรู้แก่บุคคลเท่านั้น หรือไม่ใช่เป็นสถานที่ที่เรียนหนังสือเพียงอย่างเดียว แต่เป็นสถานที่ที่ให้การฝึกฝนอบรมคนทั้งด้านหนังสือ ด้านความรู้ ความคิด ความสามารถในการทำงาน การประกอบอาชีพ ความประพฤติ ความสมบูรณ์ของร่างกายจิตใจและการสังคม เป็นต้น

เมื่อพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน จะเห็นได้ว่าการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาชนบทเป็นหน้าที่สำคัญอย่างหนึ่งของโรงเรียน ในอันที่จะพัฒนาคุณค่าของชีวิตของคนในสังคมตามนโยบายของรัฐบาล การที่โรงเรียนจะเสริมสร้างความคิด ความรู้สึก ค่านิยมและผลประโยชน์ร่วมกันกับชุมชนได้ โรงเรียนจะต้องเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างแน่นแฟ้น ถ้าหากโรงเรียนสามารถสนองความต้องการของประชาชนในด้านการเรียนการสอนทางด้านวิชาการและสามารถบริการแก่ชุมชน โดยส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อการดำเนินงานของโรงเรียน ตามวิถีทางในระบบประชาธิปไตย โรงเรียนแห่งนั้นก็จะเป็นโรงเรียนชุมชนอย่างแท้จริง เพราะโรงเรียนเป็นสถาบันที่ให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ รวมทั้งเป็นสถาบันที่ถ่ายทอดขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรมแก่บุตรหลานและสังคมอยู่ตลอดเวลา จึงกล่าวได้ว่าโรงเรียนได้รับอิทธิพลจากชุมชนและโรงเรียน จึงเป็นกระจกส่องเงาที่จะสะท้อนภาพให้รู้ว่าชุมชนเป็นอย่างไร (สุพล วัณสินธ์, 2534 : 18-20)

2. ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

สัพธิษา ชีรกุล (2528 : 48) กล่าวว่าไว้ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นการติดต่อสัมพันธ์ การร่วมกันกำหนดความมุ่งหมายและนโยบายของโรงเรียน ตลอดจนการร่วมมือพัฒนาการศึกษาในโรงเรียนเพื่อชุมชน ทั้งนี้เป็นเพราะโรงเรียน คือ สถาบันทางการศึกษาของชุมชนที่มีบทบาทสำคัญในการจัดประสบการณ์ให้กลุ่มชนในชุมชนนั้นได้รับความรู้ ช่างสาร และเกิดการเรื้อนรู้ เพื่อออกไปประกอบอาชีพ และปรับตนให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข วิไลวรรณ วิทยโรจน์ (2525 : 3) ได้กล่าวไว้ว่าเป็นกระบวนการติดต่อสื่อสารระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อให้ผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนเข้าใจการดำเนินงานและความต้องการของโรงเรียน ในขณะที่เด็วกันก็จะช่วยให้เจ้าหน้าที่ทางการศึกษาผู้ปกครองและผู้เสียภาษีอื่น ๆ ตัดสินใจถูกต้อง เกี่ยวกับการให้การพัฒนาเด็กอย่างไร ส่วนกิติมา ปรีดีติลก (2532 : 237) กล่าวในเรื่องนี้ว่า ในปัจจุบันความพยายามที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียน และโรงเรียนกับชุมชนก็เริ่มมีมากขึ้นตามลำดับ เพื่อให้ประชาชนเห็นความสำคัญของการศึกษาและเข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาร่วมกันกับรัฐ เพราะโรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน โรงเรียนจึงควรท้าวหน้าที่ประสานงานระหว่างโรงเรียนกับสถาบันที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนให้มากที่สุด

ดังนั้นกล่าวได้ว่า โรงเรียนเป็นสถาบันหนึ่งของสังคม ที่ทำหน้าที่ให้การศึกษแก่ชุมชน และชุมชนในฐานะเป็นเจ้าของโรงเรียนทั้งสองฝ่าย จึงควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการติดต่อสื่อสารกัน การประสานงานร่วมมือซึ่งกันและกัน เพื่อเลือกให้

เกิดประโยชน์สอดคล้องกับความต้องการของทั้งสองฝ่าย

3. ความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชน

จากแนวความคิดพื้นฐานที่ยอมรับว่า การศึกษาของเด็ก
มิได้จำกัดอยู่ภายในกำแพงโรงเรียนเท่านั้น แต่เด็กจะต้องเรียนรู้
อะไรบางอย่างบางอย่างอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะอยู่ที่บ้าน หรือตามที่
ต่าง ๆ ในชุมชน จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับโรงเรียนที่จะ
ต้องออกไปเกี่ยวข้องกับชุมชน และเชื้อเชิญชุมชนเข้ามาสู่โรงเรียน
ซึ่งมีเหตุผลสำคัญตามที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2526 :
327) ได้เสนอไว้ 6 ประการคือ

- 1) โรงเรียนเป็นแหล่งเลือกสรรคนให้ชุมชน
เนื่องจากโรงเรียนตั้งขึ้นตามความต้องการของชุมชน โรงเรียน
จึงมีหน้าที่พัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ ที่จะออกไปสู่ชุมชน
ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
- 2) โรงเรียนเป็นแหล่งพัฒนาคนให้ชุมชน โรงเรียน
เป็นสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญในการเปลี่ยนแปลงคนทีมาจาก
ครอบครัวต่าง ๆ มาหล่อหลอมพฤติกรรมเด็กให้เป็นไปตามความ
ต้องการของชุมชน
- 3) โรงเรียนเป็นแหล่งรวมศาสตร์สาขาต่าง ๆ
โรงเรียนพร้อมที่จะจัดสิ่งแวดล้อมที่มีคุณค่าให้แก่เด็กเรียนที่จะไป
เป็นสมาชิกของชุมชน โรงเรียนเป็นที่รวมครู หรือผู้มีความรู้ความ
สามารถ เพื่ออ่านวยประโยชน์แก่ชุมชน
- 4) โรงเรียนเป็นแหล่งถ่ายทอดวัฒนธรรม อันเป็น
ส่วนสำคัญของชุมชน โดยหน้าที่แล้วทั้งชุมชนและโรงเรียน จะต้อง
ฟื้นฟูวัฒนธรรมต่าง ๆ แก่เยาวชน

5) โรงเรียนเป็นศูนย์รวมของชุมชน โรงเรียนนับเป็นสมบัติโดยส่วนรวมของชุมชน ซึ่งมีอาคาร และบริเวณพอที่จะไว้เป็นที่ประชุม หรือประกอบพิธีต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

6) โรงเรียนและชุมชนมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ ต้องการพัฒนาสมาชิกในชุมชนให้มีความสามารถในการช่วยเหลือสังคมและดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุข

สำหรับ สุวัฒน์ มุทฺธเมธา (2524 : 104-111) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังนี้

1) การศึกษาในโรงเรียนสัมพันธ์กับบุคคลในชุมชน เพราะโรงเรียนให้การศึกษากับนักเรียน ซึ่งมาจากชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ นักเรียนนำสิ่งที่เรารู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน นักเรียนต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น รวมทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองของนักเรียนด้วย บุคคลในชุมชนก็จะดำรงชีวิตตามนักเรียนไปด้วย จึงถือว่าโรงเรียนให้การศึกษาดังกล่าวโดยทางอ้อมแก่บุคคลในชุมชนนั่นเอง

2) เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม คือ ให้ประชาชนยอมรับว่าสถานศึกษาหรือโรงเรียนเป็นสถาบันสำคัญของชุมชน เป็นสิ่งที่มีค่าของทุกคน ช่วยทำให้การเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนดีขึ้น ดังนั้น ประชาชนในชุมชนย่อมมีความรู้สึก ร่วมกันในการเป็นเจ้าของโรงเรียน ยินดีที่จะให้ความร่วมมือในการช่วยเหลือโรงเรียน อาจจะเป็นเงิน วัสดุสิ่งของ แรงงาน และข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโรงเรียน

3) ทำให้ครูกับผู้ปกครองนักเรียนและประชาชนในชุมชน มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน เพราะโรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์กันดี แต่ถ้าโรงเรียนกับชุมชนไม่มีความสัมพันธ์กัน จะทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา

4) เพื่อแก้ปัญหาเกี่ยวกับกลุ่มคนที่เป็นปัญหาต่อการจัดการศึกษาในชุมชนแต่ละแห่ง ซึ่งมักจะมีผู้ที่มีปัญหาไม่เข้าใจการศึกษา ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของโรงเรียน ไม่ให้ความร่วมมือทางโรงเรียน ดังนั้นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนจะช่วยแก้ปัญหาเหล่านี้ได้

5) เพื่อปรับปรุงหลักสูตร และการเรียนการสอนตามความต้องการของชุมชน เพราะการเรียนการสอนของโรงเรียนต้องสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชุมชน ต้องอาศัยความร่วมมือสนับสนุนจากชุมชน จะต้องใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ในชุมชน จะต้องให้ผู้เรียนนำสิ่งที่ได้รับจากการเรียนไปใช้ในวิถีชีวิตประจำวันได้และนำไปเผยแพร่แก่ชุมชนได้ และนอกจากโรงเรียนให้การศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคลแล้ว ยังมุ่งพัฒนาชุมชนไปด้วย ดังนั้นหลักสูตรและการเรียนการสอนของโรงเรียน จะต้องได้รับการปรับปรุงตามความต้องการของชุมชนด้วย

6) เพื่อใช้ทรัพยากรของชุมชนให้เป็นประโยชน์ เพราะในชุมชนมีทรัพยากรต่าง ๆ ทั้งทรัพยากรธรรมชาติ บุคคล สถาบัน และวัฒนธรรมพื้นบ้านมากมายด้วยกัน ทรัพยากรต่าง ๆ เหล่านี้ ชื่อนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการศึกษาในโรงเรียนได้

7) ทำให้โรงเรียนมีความรู้ความเข้าใจชุมชนดี ทั้งในด้านปัญหาของชุมชน ความต้องการของชุมชน ทรัพยากรในชุมชน เพื่อโรงเรียนจะได้ช่วยแก้ปัญหาของชุมชน และปรับปรุงพื้นฐานให้เหมาะสมกับชุมชน

ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว จึงมั่นใจว่าการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน มีความสำคัญและความจำเป็นต่อการพัฒนาการศึกษาในระดับประถมศึกษาและต่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

4. จุดมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน กับชุมชน

งานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนโดยทั่วไปแล้ว จะดำเนินการร่วมกันทั้งสองฝ่าย คือ ทั้งโรงเรียนและชุมชนความร่วมมือจะเกิดขึ้นได้ เมื่อต่างฝ่ายมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน สุพิชญา ชีรกุล (2521 : 44-46) ได้กล่าวถึงความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนไว้ว่า

1) เพื่อเสริมสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพราะสัมพันธ์ภาพจะเป็นเครื่องมือเชื่อมโยงระหว่างโรงเรียนกับชุมชนให้มาร่วมปฏิบัติการกิจต่าง ๆ ที่มีอยู่ให้บรรลุเป้าหมายตามต้องการ

2) เพื่อสร้างเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของให้แก่ชุมชน เนื่องจากโรงเรียนเป็นสาธารณสมบัติที่ชุมชนเป็นเจ้าของอยู่แล้ว หากแต่มอบหมายให้คณะครูเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ ซึ่งมีครูใหญ่เป็นหัวหน้า

3) เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจการของโรงเรียน ซึ่งแบ่งเป็นหลายประเภท ได้แก่ การกำหนดความมุ่งหมายและนโยบาย การบริหาร การพัฒนาอาคารสถานที่ ตลอดจนการพัฒนางานด้านวิชาการ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินงานของโรงเรียนสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

4) เพื่อฟื้นฟูและรักษาวัฒนธรรมของชุมชน เพราะในชุมชนมีวัฒนธรรมอยู่มากมาย ทั้งที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีและศาสนา วัฒนธรรมเหล่านี้ เป็นเครื่องมือสร้างสรรค์ความดีงามของชุมชน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เป็นสัญลักษณ์ของชุมชน ชุมชนจะรักษาและหวงแหน หากโรงเรียนฟื้นฟูและถ่ายทอดให้แก่เยาวชน ชุมชนจะสนับสนุนและให้ความร่วมมือทุกประการ

5) เพื่อสร้างความกลมกลืนระหว่างบ้านกับโรงเรียน เป็นที่ยอมรับกันแล้วว่าโรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมมีหน้าที่พัฒนาคนให้ชุมชน โรงเรียนกับชุมชนจึงมีการปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันในทุกกรณี

ส่วน สุรพันธ์ อินต์ทอง (2526 : 315) ได้กล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไว้ดังนี้

- 1) เพื่อเสนอรายงานเกี่ยวกับกิจการและข่าวสารของโรงเรียนให้ชุมชนทราบ
- 2) รับทราบข่าวสารความเคลื่อนไหวภายนอกเพื่อประโยชน์ของโรงเรียน
- 3) ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจความสำคัญของการศึกษา และเกิดความรู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ที่ต้องสนใจต่อการศึกษา
- 4) ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดูแลจัดการศึกษาของโรงเรียน
- 5) ส่งเสริมชุมชนให้เข้ามามีบทบาทในการวางแผนเป้าหมายของการศึกษา และพัฒนาการเรียนการสอน
- 6) สร้างความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างโรงเรียน บ้าน ชุมชนหรือท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ให้เกิดขึ้น โดยมีโรงเรียนเป็นศูนย์กลาง ศูนย์การศึกษาและวัฒนธรรม
- 7) เสนอความรู้ทางด้านความก้าวหน้าและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับสถาบันอื่น ๆ ในสังคม
- 8) เพื่อเป็นหนทางในการประเมินผลของกิจการดำเนินงานของโรงเรียนจากชุมชน
- 9) แก้ไขข้อข้องใจและที่ประชาชนเข้าใจโรงเรียนผิด ๆ ช่วยทำให้ประชาชนมองโรงเรียนในแง่ดี ด้วยความเชื่อถือ และยกย่อง

ความมุ่งหมายของการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนและชุมชน กล่าวโดยสรุปได้ว่าเป็นการเสริมสร้างความสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เพื่อเสริมสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของให้แก่ชุมชนและเพื่อให้โรงเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมเพื่อผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน รวมถึงการป้องกันปัญหาอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นต่อวัตถุประสงค์ของโรงเรียนและชุมชนต่อไป

5. หลักการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

เนื่องจากงานสร้างความเป็นสัมพันธ์กับชุมชนเป็นงานที่โรงเรียนต้องไปเกี่ยวข้องกับชุมชน ไม่ว่าจะโดยการออกไปหาชุมชนหรือนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียนก็ตาม การดำเนินงานจำเป็นจะต้องมีการวางแผนอย่างรอบคอบ หลักเกณฑ์ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน กิติมา ปรีดีดีลก (2532 : 244) สรุปไว้ดังนี้

- 1) ยึดหลักมนุษยสัมพันธ์ การติดต่อสัมพันธ์กับชุมชนนั้น ต้องอาศัยหลักมนุษยสัมพันธ์เป็นอย่างมาก บุคลากรในโรงเรียนจึงต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์
- 2) ยึดหลักความจริงใจหรือบริสุทธิ์ใจ ข้อความใด ๆ ที่จะเผยแพร่สู่ประชาชนย่อมจะมีความเชื่อถือได้ ตรงไปตรงมามากที่สุด และไม่ควรมีอะไรปิดบังภายในโรงเรียน
- 3) ยึดหลักความซื่อสัตย์ บุคลากรในโรงเรียนควรมีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่และการทำงาน ควรให้ประชาชนหรือกรรมการศึกษาของโรงเรียน ได้มีส่วนร่วมในการดำเนินงานต่าง ๆ ด้วย

4) ยึดความคงเส้นคงวา หมายถึง ความสม่ำเสมอ
ในการทำงาน การติดต่อสัมพันธ์กับคน

5) ยึดความเสียสละ บุคลากรทุกคนในโรงเรียน
ควรมีความเสียสละในการทำงานเพื่อชุมชน

6) ยึดความอดทน บุคลากรในโรงเรียนจะต้อง
อดทนเป็นอย่างมากในการดำเนินงานของโรงเรียนและการติดต่อกับชุมชน

7) ยึดความยืดหยุ่น การสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง
โรงเรียนกับชุมชน ควรเป็นลักษณะโอนอ่อนผ่อนปรน การดำเนินการ
ควรมีการยืดหยุ่นตามสถานการณ์และเวลา

8) ยึดความต่อเนื่อง การจะสร้างความสัมพันธ์กับ
ชุมชนนั้น จะต้องอาศัยเวลาในการดำเนินงานที่ต่อเนื่องกันและ
จำเป็นต้องมีตลอดไป

9) ยึดการครอบคลุมเนื้อหา การสร้างความ
สัมพันธ์จะต้องครอบคลุมลักษณะงานและขอบข่ายของโรงเรียนใน
ทุก ๆ ด้านอย่างเพียงพอ มิใช่มุ่งในด้านใดด้านหนึ่งโดยเฉพาะ

10) ยึดความเรียบง่าย การนำเสนอของโรงเรียน
ต่อชุมชน ไม่ว่าจะเป็นด้านใด ควรคำนึงถึงความเรียบง่าย สื่อ
สัมพันธ์กันเข้าใจ

11) ยึดการสร้างสรรค์ เป็นหลักการที่โรงเรียน
ต้องมุ่งที่จะกระทำเพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียน
กับชุมชน

12) ความสามารถในการปรับตัว การสร้างความ
สัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพ
ของท้องถิ่นในแต่ละโอกาสและแต่ละสภาพปัญหา

6. ขอบข่ายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

งานด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529 : 26-27) ได้เสนอขอบข่ายไว้อย่างครอบคลุม ดังนี้

6.1 การประชาสัมพันธ์โรงเรียน คือ การเผยแพร่ข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินงานของโรงเรียน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อันจะช่วยทำให้โรงเรียนปฏิบัติงานได้สะดวกยิ่งขึ้น

การดำเนินการประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน แต่ละแห่งกับชุมชน ถือได้ว่าอยู่ในระดับวงแคบ เพราะฉะนั้นวิธีการที่ใช้กันอยู่ ปรวีชา เศรษฐีธร (2527 : 42) ได้เสนอวิธีการไว้ดังนี้

1) ร่วมกันประชาสัมพันธ์โดยตรงด้วยตนเอง โดยบุคลากรทุกคนในโรงเรียน อันได้แก่ ครูใหญ่ คณะครู นักเรียน การโรง เจ้าหน้าที่ ช่วยกันทำการประชาสัมพันธ์ให้กับโรงเรียน ด้วยวิธีการนี้จะทำให้ขอบเขตของการประชาสัมพันธ์ไปได้กว้างขวางมาก แต่จะต้องมีการเตรียมการร่วมกัน มิฉะนั้นข้อมูลจะไม่ตรงกัน จะเสียหายมากกว่า

2) การพบปะกับผู้ปกครองโดยครูเป็นผู้นำ อาจทำได้ทั้งในรูปของการชี้แจง บอกข่าวสาร และการรับฟังจากผู้ปกครอง ส่วนจะเป็นเวลาใด ก็ตามโอกาสอันเหมาะสมแต่ควรสม่ำเสมอ

3) โดยการใช้เอกสารหรือหนังสือพิมพ์

4) ใช้กิจกรรมนักเรียนเป็นสื่อ เช่น การจัดงานประจำปี ชุมนุมศิษย์เก่า ฯลฯ

ส่วน วิทยุ สาธาร (2523 : 431-433) ได้เสนอสิ่งที่โรงเรียนน่าจะพิจารณาจัดทำ เพื่อประชาสัมพันธ์โรงเรียนและเป็นการให้การศึกษาแก่นักเรียนด้วย คือ

- 1) การแข่งขันและการประกวด (contests) เช่น การแข่งขันกีฬา การโต้วาที การอภิปราย การประกวดทางศิลปะ และการแสดงงานฝีมือต่าง ๆ ของนักเรียน
- 2) การแสดงละครและดนตรี (entertainments)
- 3) งานสังคม (social affairs) การจัดงานเลี้ยงอาหารที่โรงเรียนในโอกาสต่าง ๆ โดยเชิญผู้ปกครองและแขกผู้มีเกียรติมาร่วมด้วย
- 4) การออกวารสารของนักเรียน (student publications)
- 5) สโมสรหรือชุมนุมต่าง ๆ ของนักเรียน (clubs and societies) เช่น ชุมนุมสุขภาพ ชุมนุมภาษาไทย
- 6) สภานักเรียน (student council)
- 7) การประชุมนักเรียน (assembly programs)
- 8) การทัศนาวจร (sight-seeing tours)
- 9) พิธีรับประกาศนียบัตร (commencement programs)

คณะนิสิตปริญญาโทวิชาเอกการบริหารการศึกษา (2529 : 200) ได้สรุปวิธีการและสื่อที่สำคัญ ที่ผู้บริหารสามารถจะทำการประชาสัมพันธ์โรงเรียนไว้ดังนี้

- 1) จัดตั้งแผนกประชาสัมพันธ์โรงเรียน เพื่อดำเนินการประชาสัมพันธ์กิจการของโรงเรียน

- 2) จัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครู สมาคมศิษย์เก่า ชมรมหรือกลุ่มอาชีพต่าง ๆ
- 3) ดำเนินการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียนหรือกิจกรรมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
- 4) จัดทำสิ่งพิมพ์และเอกสารต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่กิจกรรมของโรงเรียนหรือจัดทำแบบสำรวจความเห็นของประชาชน
- 5) อาศัยสื่อมวลชนต่าง ๆ เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เพื่อการเผยแพร่กิจการของโรงเรียน
- 6) ใช้อุปกรณ์โสตทัศนต่าง ๆ เช่น เครื่องฉายสไลด์ ในการเสนอข่าวเกี่ยวกับกิจการของโรงเรียนหรือเพื่ออำนวยความสะดวกแก่สมาคมหรือชมรมต่าง ๆ
- 7) ใช้ป้ายนิเทศ แผ่นโปสเตอร์หรือแผ่นภาพต่าง ๆ
- 8) ผลการดำเนินการต่าง ๆ ของโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการเรียนการสอนให้ได้ผลดีเยี่ยมเป็นสื่อหรือเครื่องมือให้ชุมชน เข้าใจและศรัทธาต่อโรงเรียนมากขึ้น

การประชาสัมพันธ์โรงเรียนเป็นกระบวนการที่จะก่อให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชนอย่างดียิ่ง เพราะเป็นการเสนอให้ประชาชนทราบกิจการของโรงเรียน ทำให้สร้างความเข้าใจอันดีกับประชาชน

6.2 การให้บริการแก่ชุมชน คือ การให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ชุมชนตามกำลังความสามารถที่โรงเรียนจะดำเนินการได้

ปรีชา คัมภีร์ปกรณ์ และคนอื่น ๆ (2528 : 773-774) ได้กล่าวถึงสิ่งที่โรงเรียนสามารถช่วยเหลือชุมชนและ

ให้บริการแก่ชุมชนไว้สรุปได้ดังนี้

- 1) ด้านอาคารสถานที่ หากชุมชนขอใช้อาคารบริเวณของโรงเรียน เพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ แล้วโรงเรียนจะต้องจัดอำนวยความสะดวกให้เป็นอย่างดี
- 2) ด้านเครื่องใช้ที่ยกเคลื่อนที่ได้ เช่น โต๊ะเก้าอี้ ฯลฯ โรงเรียนควรให้บริการ เพื่อกิจกรรมของชุมชนตามความเหมาะสม และความจำเป็น
- 3) ด้านความรู้ เป็นบริการที่พัฒนาคนให้มีความคิดและความรู้ ตลอดจนสติปัญญาอันจะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและชุมชน และด้านวิชาชีพ โรงเรียนควรสนับสนุนอย่างเต็มที่ และพร้อมที่จะเป็นแหล่งสาธิตทดลอง เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์สูงสุด รวมถึงการจัดบริการห้องสมุดที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านหรือบริการเสียงตามสายขึ้น เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้และให้บริการด้านข่าวสารแก่ประชาชน
- 4) ด้านสวัสดิการ เป็นบริการที่โรงเรียนจัดขึ้น สำหรับแก้ปัญหาสนองความต้องการตลอดจนช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจแก่ชุมชน
- 5) ด้านบุคลากร ได้แก่ ครู นักเรียน และภารโรง บุคลากรเหล่านี้สามารถให้บริการและให้ความช่วยเหลือร่วมมือกับชุมชนได้ทั้งด้านแรงงานความคิดและด้านอื่น ๆ

6.3 การร่วมกิจกรรมของชุมชน คือ การเข้าร่วมในกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ของชุมชน เท่าที่โรงเรียนมีความสามารถและอยู่ในวิสัยที่เป็นไปได้

ชวน พันธุ์พันธ์ (2528 : 109) ได้เสนอการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนไว้ 2 ลักษณะ คือ

ACC. No. 086458
DATE RECEIVED ๓ ก.ย. 2536
CALL No.

1) การออกไปเยี่ยมชมเยือนผู้ปกครองนักเรียน รวมทั้งส่งเสริมให้คณะครูออกไปเยี่ยมชมเยือนผู้ปกครองนักเรียนด้วย เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมากยิ่งขึ้น

2) การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน เช่น ทางวัดจัดงานประจำปี จัดพิธีเวียนเทียนวันวิสาขบูชา หรือ ถ้าประชาชนมีงานศพ งานอุปสมบท งานทำบุญ คณะครูก็ควรไปร่วมงานด้วย การเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนนี้ จะทำให้ครูได้พบปะพูดคุยกับบุคคลต่าง ๆ หลายฝ่ายอีกด้วย

ส่วน ปรีชา คุ้มแก้วภรณ์ และคนอื่น ๆ

(2528 : 772-773) ได้จัดลักษณะกิจกรรมที่นำโรงเรียนออกสู่ชุมชนได้ดังต่อไปนี้

1) การจัดทัศนศึกษาภายในชุมชน จุดประสงค์ เพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง จากชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ได้คุ้นเคยกับท้องถิ่นของตน จะทำให้เกิดสำนึกในเบื้องต้นว่าชุมชนของตนนั้น มีสิ่งใดควรสนใจและนำมาศึกษาอยู่ไม่น้อยในโอกาสเช่นนี้ โรงเรียนอาจจัดให้นักเรียนและประชาชนทำกิจกรรมบางอย่างร่วมกันด้วยก็ได้

2) การจัดสัปดาห์แห่งการทำความสะอาด เพื่อช่วยพัฒนาความเป็นอยู่ของชุมชน โรงเรียนควรจะทำ การประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบความมุ่งหมายและวิธีดำเนินการก่อน ความร่วมมือของประชาชนก็จะตามมา

3) งานเกษตรชุมชน กิจกรรมนี้ส่งเสริมให้นักเรียนปลูกพืชผักสวนครัวที่บ้านของนักเรียนทุกคนและทุกครอบครัว ต่อจากนั้นโรงเรียนจัดแบ่งครูให้รับผิดชอบแต่ละหมู่บ้านไปตรวจให้คะแนนตามบ้านนักเรียนและถือโอกาสเยี่ยมชมเยือนประชาชนไปในตัวด้วย

4) การพัฒนาที่อยู่อาศัยในชุมชน ในการสอน
กลุ่ม کارงานและพื้นฐานอาชีพ งานบ้าน แทนที่จะสอนนักเรียนให้
อ่านจากตำรา การสาธิตหรือแสดงบทบาทสมมุติ โรงเรียนควร
ติดต่อกับประชาชนที่มีบ้านอยู่ใกล้โรงเรียน ชอนักเรียนไปฝึก
งานที่บ้าน ซึ่งจะเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเป็นอย่างดี
นอกจากนี้ยังสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชนในการพัฒนา
ที่อยู่อาศัยและชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว

5) การเลี้ยงสัตว์ โรงเรียนที่มีความพร้อม
พอที่จะฝึกหัดให้นักเรียนเลี้ยงสัตว์เล็ก ๆ ที่โรงเรียน และให้
นักเรียนนำไปเลี้ยงที่บ้านบ้าง กิจกรรมนี้จะทำให้ประชาชนมีส่วน
ร่วมโดยใช้เด็กเป็นสื่อ นำไป และอาจจะกลายเป็นสิ่งเพิ่มพูน
ราชได้ให้แก่ประชาชนอีกทางหนึ่ง

6) การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เพื่อให้
ชุมชนมองเห็นว่าโรงเรียนมีส่วนร่วมในการส่งเสริมกิจกรรม
ของชุมชน

6.4 การให้ชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน
คือ การเปิดโอกาสเชิญชวนหรือหาทางให้บุคคลในชุมชนได้เข้าร่วม
ในกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น

และยังได้เสนอกิจกรรมที่นำชุมชนเข้าสู่โรงเรียน
ไว้หลายลักษณะดังต่อไปนี้

1) การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ โรงเรียน
สามารถจัดได้ทั้งในรูปของการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ สายอาชีวะ
และกลุ่มสนใจ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยขึ้นอยู่กับ
ความพร้อมของโรงเรียน ความร่วมมือของผู้บริหารและความ
ต้องการของประชาชน

2) การจัดนิทรรศการ เป็นการแสดงผลงานทางวิชาการของโรงเรียนให้ประชาชนทราบ ทั้งยังเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าชมกิจการเกี่ยวกับการเรียนการสอนและอาคารสถานที่ของโรงเรียน โดยทั่วไปกิจกรรมนี้เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เห็นผลงานและความสามารถของครู อันจะก่อให้เกิดความศรัทธาต่อโรงเรียนด้วย

3) การจัดงานประจำปีของโรงเรียน เป็นการดึงประชาชนให้เข้าชมกิจการและผลงานของโรงเรียน รวมทั้งการแสดงความสามารถของนักเรียนในด้านต่าง ๆ เช่น การละคร ฟ้อนรำ ดนตรี และการศึกษา

4) การจัดฝึกอบรมประชาชนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การฝึกอบรมเยาวชนลูกเสือชาวบ้าน ไทยอาสาป้องกันชาติ หรือยุวเกษตรกร โดยโรงเรียนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจัดฝึกอบรมขึ้นที่โรงเรียน เป็นการนำชุมชนเข้าสู่โรงเรียนได้รับบริการที่โรงเรียนมีอยู่ เกิดความสนิทสนมคุ้นเคยและมองเห็นคุณค่าของโรงเรียนจนกลายเป็นความผูกพันต่อกัน ต่อจากนั้นโรงเรียนก็จะมีพลังประชาชนคอยให้การสนับสนุนในกิจกรรมต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น

5) การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งโรงเรียนสามารถจัดขึ้นได้ เช่น การจัดงาน วันปีใหม่ การจัดงานวันสงกรานต์ การจัดงานหล่อเทียนพรรษา การจัดงานเวียนเทียนในวันสำคัญทางศาสนา การจัดงานวันลอยกระทง

6) การจัดกิจกรรมส่งเสริมจริยธรรม คุณธรรมแก่นักเรียน โดยการใช้ชุมชนประชาชน เข้ามามีส่วนร่วม พร้อมทั้งได้รับเกียรติยกย่อง เพื่อให้เกิดความประทับใจกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้น เช่น กิจกรรมวันไหว้ครู กิจกรรมวันแม่ วันพ่อ

7) การจัดงานแจกประกาศนียบัตรแก่นักเรียน โดยการใช้ผู้ปกครองนักเรียนมาร่วมด้วย

8) เชิญประชาชนมาเป็นวิทยากรในโรงเรียน
 ประชาชนบางคนมีความรู้ความสามารถในสาขาวิชาต่าง ๆ
 โรงเรียนควรพิจารณาเชิญมาสอนนักเรียนเป็นการให้ความสำคัญ
 และให้เกิดคติแก่ประชาชน

6.5 การเสริมสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน และหน่วยงาน
 อื่นในท้องถิ่น คือ การดำเนินงานและกิจกรรมต่าง ๆ ที่เอื้อ
 อำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
 และหน่วยงานอื่น ๆ ในท้องถิ่น

ปรีชา คัมภีรปกรณ์ และคนอื่น ๆ (2528 :
 736-768) กล่าวไว้ว่า การสร้างความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นใน
 ชุมชนทั่วไป นอกจากจะมีโรงเรียน วัด หรือศาสนสถานตั้งอยู่แล้ว
 ยังมีหน่วยงานอื่น เช่น เกษตร สาธารณสุข พัฒนาชุมชน ไปรษณีย์
 ไฟฟ้า ประปา ธนาคาร สภาตำบล และสมาคมต่าง ๆ ได้เข้ามา
 ให้บริการแก่ประชาชน บางหน่วยงานก็จัดตั้งเป็นสำนักงานถาวรมี
 เจ้าหน้าที่ประจำ บางหน่วยงานก็ส่งเจ้าหน้าที่เข้ามาให้บริการเป็น
 ครั้งคราว จำนวนหน่วยงานจะมีมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับขนาดและ
 จำนวนประชากรของชุมชน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง
 โรงเรียนกับหน่วยงานอื่นในชุมชน เป็นสิ่งที่ควรจะทำเป็นอย่างยิ่ง
 ทั้งนี้เพื่อเป็นการประสานประโยชน์ซึ่งกันและกัน และเป็นการดึง
 หน่วยงานอื่นให้เข้ามามีบทบาทสนับสนุนการดำเนินงานในด้าน
 ต่าง ๆ ของโรงเรียน อันจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนและ
 ประชาชน การสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าว อาจทำได้ในลักษณะ
 ดังต่อไปนี้

1) การสร้างความคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ของ
 หน่วยงานอื่น

2) การให้บริการด้านอาคารสถานที่ เมื่อหน่วยงานอื่นมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยอาคารสถานที่ของโรงเรียน เพื่อกิจกรรมบางอย่าง

3) การดึงหน่วยงานอื่นเข้าสู่โรงเรียน ในกรณีที่โรงเรียนมีห้องเรียนว่างอยู่ อาจจะให้หน่วยงานอื่นยืมใช้เป็นสำนักงานชั่วคราว

4) การประสานงานให้หน่วยงานอื่นมาจัดกิจกรรมหรือให้บริการในโรงเรียนแก่นักเรียนและประชาชน

5) ร่วมกิจกรรมที่หน่วยงานอื่นจัดขึ้นและขอเชิญมา เมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรมขึ้นบ้าง หน่วยงานอื่นก็จะมาร่วมกิจกรรมกับโรงเรียนเช่นกัน

6) ช่วยสนับสนุนการทำงานของหน่วยงานอื่น โดยอาศัยนักเรียน

ขอรายงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ทั้ง 5 ด้าน เป็นแนวทางให้ครูสามารถปฏิบัติงานได้สะดวกยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงยึดขอบข่ายงานดังกล่าวเป็นกรอบในการวิจัย

7. ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้มีโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท (กศ.พช.) ขึ้นเพื่อบรรเทาความยากจนของประชาชนในเขตชนบท โครงการนี้ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น แต่การดำเนินงานก็ยังมีปัญหาอุปสรรค สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2529 : 40-45) ได้สรุปปัญหาการดำเนินงานในปีงบประมาณ 2526-2529 ไว้ดังนี้